

**Advies betreffende de impact van een mogelijke
landschapsinrichting in de Oostkustpolders op de
realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen in de
SBZ 'BE250002 Poldercomplex'**

Nummer:	INBO.A.2011.62
Datum advisering:	06 juni 2011
Auteur:	Koen Devos
Contact:	Lieve Vriens (lieve.vriens@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail op datum van 4 mei 2011
Geadresseerden:	Bureau Bas Smets bvba T.a.v. Philip Stessens Vlaamsesteenweg 198 1000 Brussel philip@bassmets.be
Cc:	Bureau Bas Smets (bureau@bassmets)

AANLEIDING

Een verkennend onderzoek betreffende een voorbeeldlandschap waarbij langs bepaalde wegen in de SBZ 'BE250002 Poldercomplex' populierenrijen aangeplant worden, vormt de aanleiding van dit advies. Er rijzen daarbij vragen over de impact van deze landschapsinrichting op de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen voor bepaalde vogelsoorten in de Speciale Beschermingszone BE250002 'Poldercomplex'.

VRAAGSTELLING

1. In welke mate interfereert deze mogelijke landschapsinrichting met de nood aan 'open gebieden' (ononderbroken zicht > 500 m, grote percelen tot 6 ha)? Hoe moeten we die afstand 500 m opvatten?
2. Welke invloed heeft dergelijke landschapsinrichting op de vogelsoorten die ter plaatse broeden of passeren (vooral voor de kleine rietgans)?
3. Kan deze aanplanting een meer statisch beeld geven en passerend verkeer 'verdoezelen' voor deze vogels en dus zorgen voor meer rust?

TOELICHTING

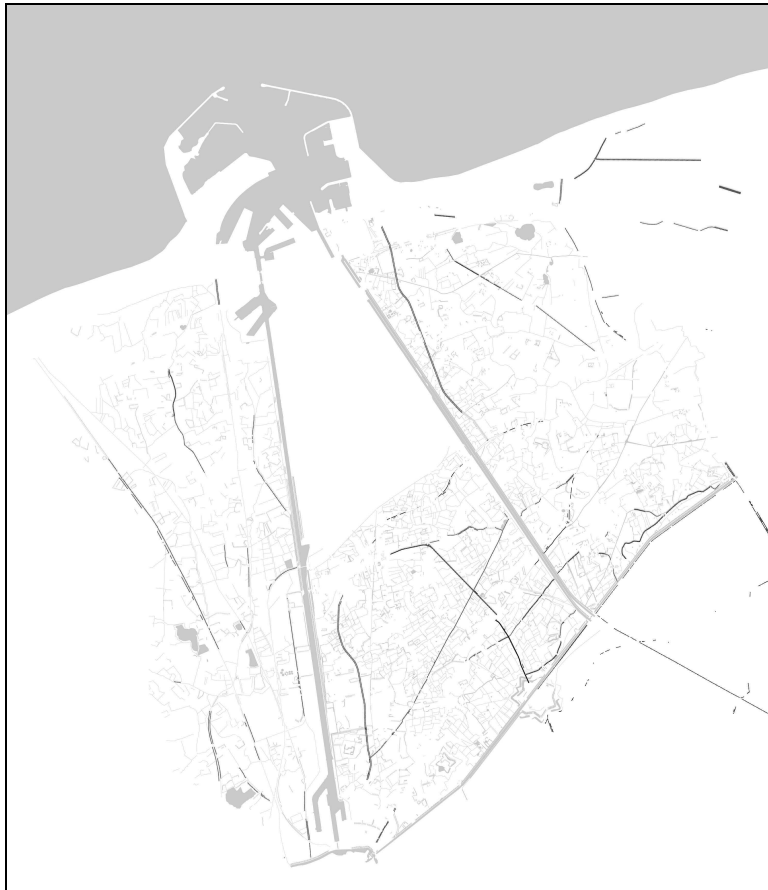
1. Inleiding

De oorspronkelijk geplande landschapsinrichting hield concreet het volgende in:

- het planten van populieren langs nationale wegen of wegen met een continuïteit door het landschap;
- tussen de bomen is een tussenafstand van 10 à 12 m;
- de tussenafstand tussen de rijen is minimaal 700 m;
- de compartimenten die zo gevormd worden, zijn minstens 100 ha groot.

Het studiegebied is weergegeven in figuur 1. Inmiddels is het oorspronkelijke beplantingsplan sterk ingekrompen en beperkt tot enkele bomenrijen langs grotere wegen.

In dit advies beperken we ons tot de meer algemene aspecten van mogelijke invloeden van bijkomende lijnvormige aanplanten op de avifauna. Een concrete toetsing van de impact van de beplantingsvoorstellen op de aanwezigheid van specifieke avifauna in het studiegebied valt buiten het opzet van dit advies.

Figuur 1: Situering van het studiegebied met weergave van bestaande beplantingen langs wegen.

2. Bespreking vragen

2.1 In welke mate interfereert deze mogelijke landschapsinrichting met de nood aan 'open gebieden' (ononderbroken zicht > 500 m, grote percelen tot 6 ha)?

De Oostkustpolders, waar het studiegebied deel van uitmaakt, zijn aangeduid als Europees Vogelrichtlijngebied. De meeste soorten waarvoor het gebied (internationaal of nationaal) belangrijk is, zijn sterk afhankelijk van de aanwezigheid van poldergraslanden met typisch microreliëf. Het gaat vooral om broedende weidevogels en overwinterende watervogels (en ganzen in het bijzonder).

Er zijn diverse factoren die de aanwezigheid van deze vogelsoorten bepalen. In heel wat studies wordt de openheid van het landschap aangehaald als een voorwaarde voor goede weidevogelgebieden (zie o.a. Oosterveld & Altenburg 2005, Van 't Veer *et al.* 2008b). Ook voor ganzen zijn open landschappen veel aantrekkelijker dan meer gesloten landschapstypes.

WEIDEVOGELS

Volgens Van 't Veer *et al.* (2008b) worden goede weidevogelgebieden gekenmerkt door open landschappen waarbij verstoringsbronnen als wegen, gebouwen en boomgroepen een gering oppervlak bezitten. Binnen de goede weidevogelgebieden zijn de weidevogelgebieden met stabiele weidevogelaantallen significant meer open dan weidevogelgebieden met afnemende aantallen.

Specifiek wat bomen betreft, wordt in het rapport volgende vermelding gemaakt:

“Bomen zijn opgaande elementen in het landschap die de openheid negatief beïnvloeden. Het ligt daarom voor de hand dat een toename van bomen een negatief effect heeft op de weidevogelaantallen. Van 't Veer & Scharringa (2008a) geven voor midden Noord-Holland aan dat er ten minste tot een afstand van 250 meter invloed is van bomen op de weidevogelpopulatie. Deze studie betreft echter een quickscan waar geen rekening is gehouden met de invloed van de dichtheden op deze relatie. De resultaten worden echter ondersteund door Kleijn et al. (2007) waarbij in Zeevang en het Wormer- en Jisperveld verstoringsafstanden tot 265 meter werden berekend (grutto). De gevoeligheid van weidevogels blijkt volgens Kleijn et al. (2007) per soort te variëren. De door hun berekende verstoringsafstanden variëren van meer dan 43 meter (scholekster), meer dan 100-150 meter (kievit, tureluur, graspieper en slobeend) tot meer dan 260 meter (grutto). Schotman et al. (2007) vonden ook een verstoringsafstand voor grutto's van meer dan 400 meter voor huizen en 200-400 meter voor bomen. Ook Oosterveld & Terwan (2007) geven aan dat het succes van agrarisch beheer gericht op weidevogels, positief wordt beïnvloed door een grote landschappelijke openheid.”

Uit analyses van Van 't Veer et al. (2008b) bleek tevens dat de minimale grootte van aaneengesloten weidevogelgebieden met stabiele weidevogelaantallen varieert tussen de 30 en 70 ha, waarbij deze kernen gewoonlijk deel uitmaken van grotere landschapseenheden. Omdat een belangrijk kenmerk van deze gebieden de openheid van het landschap is, moet ook het gebied rondom deze gebieden de juiste kenmerken bezitten en bv. voldoende ver van opgaande elementen, zoals bomen, liggen. Als die buffer bij de omvang van deze gebieden wordt gerekend, zijn de optimale gebieden best minimaal 130 ha. Overigens blijkt dat in de praktijk de meeste gebieden met stabiele weidevogelaantallen gelegen zijn in veel grotere graslandgebieden van 1000 tot wel 3000 ha.

Ook Oosterveld & Altenburg (2005) gaan dieper in op de kwaliteitscriteria voor goede weidevogelgebieden. Zij geven een aantal vuistregels voor verstoringsafstanden bij weidevogels voor verschillende storingsbronnen. De auteurs beschouwen een oppervlakte van 100 ha als een minimale grens voor een goed weidevogelgebied.

Tabel 1: Vuistregels voor verstoringsafstanden bij weidevogels voor verschillende verstoringsbronnen (Bron: Oosterveld & Altenburg (2005))

Storingsbron	Verstoringsafstand (m)
Tertiaire weg (landbouwontsluitingsweg)	100
Secundaire weg (provinciale en gemeentelijke weg)	100
Primaire weg (rijksweg)	150
Autosnelweg	300 (of formules Reijnen met dBA)
Spoorlijn	150 (of formules Tulp et al.)
Fietspad	100
Opgaande begroeiing (bos <0,5 ha, houtsingel, bomenrij, boomgroep)	100
Bos (>0,5 ha)	200
Rietland, rietkraag, verhoogde kaden	50
Hoogspanningsleiding	100 (aan weerszijden)
Bebouwing (boerderijen, dorpen e.d.)	250

De auteurs vermelden ook een bijkomende effect van opgaande begroeiing, nl. dat ze het gebied min of meer ontsluiten voor predatoren. Zwarte kraaien gebruiken bomen als nestplaats of als uitkijkpost. Vossen en kleine marterachtigen gebruiken begroeiing vaak als een soort dekking om gebieden te infiltreren tijdens het voedsel zoeken.

GANZEN

Net als weidevogels prefereren ook (overwinterende) ganzen open landschappen waar ze een goed zicht hebben op potentiële predatoren of verstoringsbronnen. Kleine rietganzen blijken zelden voor te komen op percelen waarvan de afstand tussen opgaande structuren die het zicht belemmeren en het centrum van het perceel minder dan 500 meter bedraagt (Madsen, 1985b; Gill et al., 1996; Larsen & Madsen, 2000).

Bij de selectie van foerageergebieden door ganzen in de Oostkustpolders bleken de aanwezigheid van historisch permanent graslanden met microreliëf, de openheid van het landschap en een lage potentiële verstoringsgraad bepalend. Het centrum van benutte percelen ligt bij de kolgans gemiddeld 100 m verder van opgaande structuren dan niet bezochte percelen, bij de kleine rietgans was dit 70 m. Courtens *et al.* (2005) raden daarom ook aan om de openheid van het landschap zoveel mogelijk te bewaren waarbij het aanplanten van bosjes en hagen bij voorkeur wordt beperkt.

2.2 Welke invloed heeft dergelijke landschapsinrichting op de vogelsoorten die ter plaatse broeden of passeren (vooral voor de kleine rietgans)?

Gezien bomenrijen en andere opgaande structuren de openheid van het landschap verkleinen, is er een potentieel negatief effect te verwachten op diverse vogelsoorten indien deze zich bevinden in de nabijheid van belangrijke broedgebieden en/of pleisterplaatsen. Hoe groot dit effect kan/zal zijn, kan alleen bepaald worden door een meer uitgebreide en gedetailleerde analyse die buiten het kader van dit advies valt.

Er wordt aangeraden om de plannen te toetsen aan beschikbare verspreidingsgegevens van kwetsbare en/of beschermde soorten in het desbetreffende gebied. Dit gebeurt best in overleg met lokale actoren (bv. ANB West-Vlaanderen). Voor recente verspreidingsgegevens van de avifauna in het gebied kunnen we ondermeer verwijzen naar de jaarlijkse verslagen van een lopend monitoringproject (o.a. Courtens *et al.* 2009, <http://www.inbo.be/files/bibliotheek/79/186779.pdf> en 2010 <http://www.inbo.be/files/bibliotheek/41/213641.pdf>) en naar Kuijken *et al.* (2005).

2.3 Kan deze aanplanting een meer statisch beeld geven en passerend verkeer 'verdoezelen' voor deze vogels en dus zorgen voor meer rust?

Hoewel wegen en verkeer een versturende invloed uitoefenen op weidevogels en ganzen valt niet te verwachten dat aanplantingen in een merkbaar milderend effect zullen resulteren wat verstoring in aanpalende gebieden betreft. De verstoringafstand van wegen ligt immers in dezelfde grootteorde als die van opgaande structuren zoals bomenrijen en bosjes.

CONCLUSIE

- Zowel broedende weidevogels als overwinterende ganzen hebben een uitgesproken voorkeur voor open landschappen waarbij verstoringsbronnen als wegen, gebouwen en boomgroepen een gering oppervlak bezitten. Aanplantingen van bomenrijen kunnen de openheid van het landschap verkleinen en dus een potentieel negatief effect uitoefenen op de aanwezigheid van diverse vogelsoorten. De verstoringafstand die uitgaat van bomenrijen varieert van soort tot soort en wordt in de literatuur geschat op 100 tot 500 meter. Met name kleine rietgans blijken zelden voor te komen op percelen waarvan de afstand tussen opgaande structuren die het zicht belemmeren en het centrum van het perceel minder dan 500 meter bedraagt.
- Om de potentiële impact van een beplantingsvoorstel op de lokale avifauna te onderzoeken, wordt aangeraden om de plannen te toetsen aan beschikbare verspreidingsgegevens van kwetsbare en/of beschermde soorten in het desbetreffende gebied. Dit gebeurt best in overleg met lokale actoren (bv. ANB West-Vlaanderen).
- Hoewel wegen en verkeer een versturende invloed uitoefenen op weidevogels en ganzen valt niet te verwachten dat aanplantingen een merkbaar milderend effect zullen hebben wat verstoring betreft. De verstoringafstand van wegen en opgaande structuren zoals bomenrijen en bosjes ligt immers in dezelfde grootteorde.

REFERENTIES

- Courtens W., Stienen E.W.M., Van de walle M., Verbelen D., Adams Y. & Daemen E. (2009). Tussentijds rapport monitoring van de SBZ-V 'Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist' en de SBZ-V 'Poldercomplex': resultaten van het vijfde jaar (2009 – 2010). *Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek*, 2009(59). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 107 pp.
- Courtens W., Verbelen D. (2010). Monitoring van de avifauna in de SBZ-V 'Poldercomplex': resultaten van het vijfde jaar (2009-2010): Broedseizoen 2009 en winterhalfjaar 2009/'10. *Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek*, 2010(47). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 79 pp.
- Courtens W., Vantieghem S. & Kuijken E. (2005). De Oostkustpolders, een gedekte tafel voor overwinterende ganzen? *Natuur.Oriolus 71(Bijlage)*:122-130.
- Gill J.A., Sutherland W.J. & Watkinson A.R. (1996) A method to quantify the effects of human disturbance on animal populations. *Journal of Applied Ecology*, **33**, 786–792.
- Kleijn D. (2007). Assessing habitat quality for meadow birds in fen-grassland areas. Lezing Dr. David Kleijn, Wageningen Universiteit op het LIFE-symposium 'Nature restoration for meadow birds and marsh birds', 10 mei 2007, Katwoude.
- Kuijken E., Verscheure C. & Meire P. (2005). Ganzen in de Oostkustpolders : 45 jaar evolutie van aantallen en verspreiding *Natuur.Oriolus 71(Bijlage)*:21-42.
- Larsen J.K. & Madsen J. (2000) Effects of wind turbines and other physical elements on field utilization by pink-footed geese (*Anser brachyrhynchus*): a landscape perspective. *Landscape Ecology*, **15**, 755–764.
- Madsen J. (1985) Impact of disturbance on field utilization of pink-footed geese in West Jutland, Denmark. *Biological Conservation*, **33**, 53–63.
- Oosterveld E.B. & Altenburg W. (2005). Kwaliteitscriteria voor weidevogelgebieden, met toetslijst. A & W-rapport 412. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv., Veenwouden.
- Oosterveld E.B. & Terwan P. (2007). Mozaiëkbeheer voor weidevogels: evaluatie en mogelijkheden voor optimalisering. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Kennis, Rapport DK (nr. 2007/074), 76 pp.
- Schotman A.G.M., Kiers M.A. & Melman Th.C.P. (2007). Onderbouwing Gruttogeschiktheidskaart. Alterra-rapport 1407. Alterra, Wageningen.
- Van 't Veer R. & Scharringa K. (2008a). Weidevogelonderzoek Laag Holland 2006. Analyse en interpretatie van de aangetroffen soorten, aantallen en dichtheden in 30.000ha weidevogelgebied. Kenniscentrum Weidevogels, Landschap Noord-Holland.
- Van 't Veer R., Sierdsema H., Musters C.J.M., Groen N. & Teunissen W.A. (2008b). Weidevogels op landschapschaal. Ruimtelijke en temporele veranderingen. Rapport DK nr. 2008/dk105 Ede.